

הלכה כזה לא בר"מ ולא ברצי חנינא, אלא ברצי יהודה דניטין, מכל מקום אפשר לומר, דסוגיית הגמ' בנדרים חולקת על סוגיית הגמ' דקידושין בשיטת רבי חנינא בן גמליאל, או דאיכא למימר דכיון דשיטת רבי חנינא בן גמליאל עלתו מתפרשת גם כן וגם קך, ודלא כהסוגיא בקידושין, לפיכך נמנעה הגמ' בנדרים להציאו ולאיקי מתני' שם אליבא, ולהכנס באריכות דברים לומר דשיטתו מתפרשת כך כפי שנקטה סוגיית קידושין אוצר החכמה אליבא.

ואם יקשה המקשה, דאם גם רבי חנינא בן גמליאל פ"ל דבעין תנאי כפול ורק שהוא מדן דמכלל לאו אי אתה שומע הן דכל התורה בלבד, מאי נפקא מינו לרבי מאיר, הרי לתרדוהו בעי כפול, איכא לתירוץ, דהנפ"מ הוא כשאר דיני התנאי, דהן קודם ללאו ותנאי

קודם למעשה וכו', דלרבי מאיר דבעין כפול אף משום דיני תנאי, בעין כל דיני התנאים, אבל לרבי חנינא דלא בעין כפול משום דיני תנאי לא בעין גם יתר דיני התנאי.

ולפי זה יש לישב גם דברי הרא"ש, דלדברינו י"ל דלא נחבין להקשות דנוקי מתני' בנדרים ברצי חנינא, דהרי הוא אינו בר פלוגתא דר"מ בדינא דמכלל לאו דכל התורה, אלא בדיני תנאי בלבד, אלא סיונת הרא"ש היתה להקשות דנוקי לה כחכמים דברייתא דעל מנת שתשמשי את אבא, דאמרו מכלל לאו אתה שומע הן, ועל זה תירץ שפיר דסתם בר פלוגתא דרבי מאיר הוא ר' יהודה, ולכך נוקי כאן בנדרים אליבא, ואין הכי נמי, דחכמים דעל מנת שתשמשי את אבא הן דברי רבי יהודה ששנה אותו רבינו הקדוש בלשון חכמים.

[100]

סימן ד

בענין נדר להקדיש דבר שלא בא לעולם

להנך, וזה כיוצא בו, וכזה ראוי לדון, עכ"ל. ובהשגות הראב"ד ב' ח"ל, א"ל הראיה מיעקב היא ראיה, אבל זו של מיר אינה כלום, שהרי בידו היא, ועוד כי לא ידע ממי יפטר, והרי הוא כאילו אמר הריני נזיר מיד, עכ"ל.

והנה הראב"ן בחומש ריש פרשת מטות מתקשה בענין נדרי הקדש, דאיך הוא כל באופן שאמר הרי עלי עולה הרי עלי שלמים, הרי קי"ל בנדרים איסור חפצא הם, דהיינו שבעין שיחול על החפץ ולא על הנודר שיעשהו, ומבאר ח"ל, שאמירתו לגבוה נתחייבו בו נכסיו במסירתו להדיוט, אי שהוא תומר ניהג בנדרי הקדש מפני שיש צהן חפץ נאסר להדיוט ונתפס לגבוה לכשיפרש, ולפיכך משעה ראשונה חל חיוב הנדר על נכסיו. אבל בנדרי ביטוי אין לנו, לפי שאין שם חפץ כלל לא בתחילה ולא בסוף, עכ"ל. ונראה מלשונו שמתוך כזה בתרתי, חדא, דנדרי הקדש שאני

א

כתב הראב"ם בפ"ו מה' ערכין וחרמים ה' ל"א וה' ל"ג ח"ל, יראה לי שאע"פ שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אם אמר הרי עלי להקדישו, הרי זה חייב להקדישו כשיצא לעולם משום נדר, ואם לא הקדיש הרי זה עובר משום לא תאמר ולא יחל ומשום ככל היוצא מפיו יעשה כשאר הנדרים, כ"ד, האומר הרי עלי להקדיש כל שהעלה מנודתי מן הים וכו' וכל כיוצא במאמרים אלו, הרי זה חייב לעשות בהן מה שאמר כשיצאו לידו, וזהו וכיוצא בו בכלל נדרים הוא, לא בכלל הקדשות. ראיה לדבר זה, מה שאמר יעקב אבינו וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך, ונאמר אשר נדרת לי שם נדר, והרי האומר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר חייב לנהוג בנזירות ואע"פ שעדיין לא נדר בנזיר, הואיל ואמר שידור בנזיר חייב

1. תחילת הדברים נרמזו בחידושי רבי שלמה ח"א נדרים סימן ה' סק"ב וצריך שם שחפר המעשך.

אלא רק מנא דדין דנדר נריך לחול על חפצא דוקא, וכו' אין הבדל בין קודם מתן תורה לאחר מתן תורה, דאפי' לר"מ שפירש שאלו מקנה דבר שלא בא לעולם, הא נדר נריך חפצא דוקא.

אולם נראה דאפי' בלא דבריו לא קשה מידי, דבאמת החילוק שבחבטו אינו מיישב את שיטת הראב"ד, דמדבריו ודאי חזין דאפי' עלה מדין דבר שלא בא לעולם, וכדמוכח מזה שכתב שגירות אינו דבר שלא בא לעולם מפני שהוא בידו, ולכאורה נמצא דיש פלוגתא בין הראב"ד לריב"ש. אמנם יש לדחות בפשיטות, דהרי אפי' לר"מ שאלו מקנה דבר שלא בא לעולם, מ"מ עד שכל לעולם יכול לחזור בו, וכמו שמוכח בנ"מ סוף דף פ"ו ע"ב, ומוכח בדברי רש"י שם, דלא חל הקנין אלא לאחר שכל לעולם, אבל בנדר להקדיש לשיטת הרמב"ם, מאחר שהנדר חל, אי"כ חל תיקף לאחר שנדר, ואינו יכול לחזור בו אף שעדיין לא בא לעולם. [ועי' נדרים כ"ט ע"ב ובפי' הרא"ש שם]. ואי"כ על כרחך דפוסק הרמב"ם דנדר להקדיש עדיף מקנינים אפי' קודם מתן תורה, ואי"כ הוכחתו קיימת אף לשיטת הריב"ש, כי לא אמר הריב"ש שמועיל קודם מ"מ רק כלפי הזמן שיבא לעולם, אבל מאחר שכאן מוכח דמועיל הנדר מיד ואינו יכול לחזור בו, מוכח דבנדרים איכא דין מיוחד דלא אכפ"ל במה דהוי דשלב"ל, ולא מפני שהיה קודם מ"מ, ¹²³⁴⁵⁶⁷⁸⁹⁰ אך היה נראה מתוך הסגולה הפשוטה.

אמנם אי אפשר לחלק כן, דהא ודאי כוונת הריב"ש הייתה שקודם מתן תורה חל הקנין תיקף בלא שיכל לחזור בו, שהרי אם היה אפשרות לחזור בו קודם שכל לעולם, בודאי היה עשו חוזר בו, ולאמיתו של דבר הא חזינן מן הפוסקים שאכן חזר בו [עי' בראשית כו, לז] אך לא הועילה לו חזרתו.

ולבר מהא נריך לדון לפי"ו בראיית הרמב"ם מנדרו של יעקב, דבאמת מנין לו שהנדר חל תיקף

שהם לא נריכים שום חפץ, ועוד, דכיון דעמיד כזה לאסור החפץ כאשר יקדים את הקרען, נחשב אף תחילה הנדר כמו שנדר על החפץ.

ולפי"ו נראה כיצד דעת הרמב"ם, דלא תיקשי עליו השגת הראב"ד, דהוא לא נתכוין להביא ראיה דאפשר לנדור על דבר שלא בא לעולם, מנא דהמניעה דהחפץ עוד אינו בעולם, וכמו שהבין הראב"ד בדעתו, אלא שהיה קשה לו להרמב"ם, דכיון דהנדר עדיין לא בא לעולם, הרי לא חל הנדר על שום חפצא, ואין יכול, שהרי הנדרים איסור חפצא הם, ולזה הביא את שפי ראיותיו, הראשונה מיעקב אבינו שיכול לנדור להקדיש איזה דבר אפי' שלא חל על שום חפצא, והשניה מנזירות מהאומר הריני נזיר עד שלא אפטר מן העולם, וכמו שיבאר.

ב

ורבה תחילה יש לדון בראייתו הראשונה מיעקב אבינו, והנה מפורסמים דברי הריב"ש בנ"מ שכתב דהא דאמי מכירת נסורתו של עשו ליעקב, אפי' שהוא דבר שלא בא לעולם, מפני שקודם מתן תורה הועילה מכירה אף בדבר שלא בא לעולם.² [ועי' בקצו"ה פ"י רע"ח סק"יג כ"ט טעם אחר, דאבד עשו הנסורה בזה שאמר למה זה לי נסורה דהוא מדון סילוק]. ושמעתי מקשים, דמדברי הרמב"ם דידן שמעט שלא בדברי הריב"ש, שאם קודם מתן תורה הועילה מכירה אף בדבר שלא בא לעולם, איך מייחי הרמב"ם ראיה מיעקב אבינו דמהני להקדיש דבר שלא בא לעולם, ואף הראב"ד הסכים לו בזה, והרי קודם מתן תורה מהני הקנאות ממש בדבר שלא בא לעולם, וכל שכן נדרים.

ולפי דבריו פשוט שקושיא מעיקרא ליחא, שהרי לא בא הרמב"ם להסתייע מכאן שמועיל נדר להקדיש דבר שלא בא לעולם מנא שהחפץ אינו בעולם,

2. מובאר כי ביד רמיה למחזי' בי"ב דף קכ"ו ע"ב עיי"ש, ומה שהוא דבר שלא בא לעולם הוא משום ירושת פי שנים שסבר לו שעדיין לא באה לידו, וכמו שהקשה הנזיר בס"י הארוך עה"ת (בראשית כ"ה ל"א) שעלה קאי דברי הריב"ש [ואמנם כתב על יסודו דלאו הרא"ש וז"ל ולא הרב רבינו יעקב חזינו עלה] וז"ל תימה מה מבר שיך בבכורה שאינו דבר שנתפס בקנין, ואי משום ירושת פי שנים הא קר"ל (ב"מ ט"ו ע"א) מה שאירש מאבא סבור לך לא אמר כלום וכו', עכ"ל.

ואינו יכול לחזור בו אף קודם שכל לעולם. שהרי גם עכשיו לא נדבר להקדים דבר שלא כל לעולם שכל הנדר שכתב יצא לעולם לא יוכל לחזור בו הוא חידוש, וצריך ללמדו מנדרו של יעקב. ומניין לו חידוש זה שכל לגמרי שלא יכול לחזור בו. אמנם דבר זה תלוי במה שדנו האחרונים אם נדר יכול לחול לאחר שלשים יום, דהיינו אם יש נדר חסרון של כלתה דיבורו כשו שבקנינים איכא דין כלתה קניט³, דאי אמרינן כלתה דיבורו א"כ מוכרח עכ"פ לומר שכל הנדר מצי נאצי יכול לחזור בו אף קודם שיצא לעולם.

אולם יש להעיר דכ"ז אינו אלא לפירוש הפשוט בדברי הרמב"ם, וכמו שהבין הראב"ד בדבריו שהנידון בזה הוא מדין דשלב"ל, אבל לפתש"ג בדבריו שלא כל הרמב"ם להציא ראיה לדין דשלב"ל אלא להא דהנדר קל אע"פ שאינו חל על שום חפשא, לק"מ וכשו אוצר החכמה שנתבאר.

ג

ונראה דנדר דמי של הרמב"ם בזה יתבאר בהבנת ראיהו מדין לא חפטר מן העולם דנדר, דהנה התוס' בנדרים דף ג' ע"ב ד"ה מידי הקשו אהא דמנואר בגמ' שם, דכל תאחר דמירות משכחת לה כגון דאחר לא חפטר מן העולם עד שיהא נזיר, דאמאי לא משכחת לה כל תאחר דמירות באחר הרי עלי לקבל דמירות אחר שלשים יום, דאי תאחר לה עובר בכל תאחר. והירצו בתרתי, ח"ל, ושם הייט כשיטיא דשניין לא חפטר מן העולם עד שיהיה נזיר, כלומר עד שאקבל דמירות. עוד י"ל דאי תאחר לשלש נדרו א"כ לא הייט כל תאחר דמיר כי אם כל תאחר דנדר דתאחר לנדר נדרו, עכ"ל. והנה מתירוצם השני למדנו דמתירוצם הראשון שפיר סביר דאף זה חשיב כל תאחר דמירות, ולא כל תאחר דנדרים. ואף דלכאורה מחד גיסא הסביר הפשוטה נסתם דעדיין אין כאן נדר דמירות, אמנם מאידך גיסא הרי גם נדר סתם אין כאן, דהרי לא חל על שום חפשא, וע"כ צריכים אנו לומר דנדר דמירות

הוא כמו נדר הקדש, וכמ"ש הרמב"ן דנדר הקדש אינו צריכים שום חפץ, וכמו"כ הדין דהרי עלי לקבל דמירות בכלל נדר דמירות הם, ולא מדין נדרים סתם, דלא חיילי אלא על שום חפץ, וע"כ כל תאחר שלהם יהיה כ"ת דמירות.

ולפי"ז נראה דאף הרמב"ם פ"ל דמתירוצם הראשון של התוס', וזהו מה שהציא רא"י לדבריו שיטולים לנדר להקדים דשלב"ל כמו שיטולים לנדר לקבל דמירות עד שלא חפטר מן העולם, דכמו דמירות שפיר הוי סלית נדר דמירות, ועובר על כל תאחר דמירות, אף דלא חייל עדיין על האדם דמי דמירות, כמו כן נדר להקדים הוי נדר הקדש ואינו צריך לחול על שום חפץ, וכמו נדר להציא קרבן.

ודאיתנין להבי מנואר גמי הא דחל הנדר אף על דבר שלא כל לעולם, דכיון דחזין דמיעיל אף דלא חל על החפץ וסגי כה"ג להתחייב דכשיצא החפץ יחול עליו הנדר, מש"ה הבין הרמב"ם מסברתו דאין נפ"מ בזה אי החפץ בעולם או לא, דמ"מ אין הנדר מחייבם להחפץ בעצמו אלא על התחייבות האדם, דכך היא הסלית בנדר הקדש, וע"ן.

ורנה לפי התיורן השני של התוספות שכתבו שהרי עלי לקבל דמירות אינו עובר בכל תאחר דמירות אלא בנ"ס דנדר, א"כ גם הרי עלי להקדים לא בכלל בנדר הקדש, ודלא בדברי הרמב"ם, וכמו"כ פליגי בהא על תירוצו הראשון של הרמב"ן, דנדר הקדש לא בעי חפץ, אמנם לפי"ז תקשי עליהו, דכיון דאין כאן איסור חפשא כלל כל הנדר כלל, ואמאי מתחייב בכל תאחר, ובקושיה הרמב"ן. ונצטרך לומר דדעתם כמירוצו השני של הרמב"ן, דכיון דסו"ס יאסר החפץ נחשב גם זה איסור חפשא.

ורשתא דאיתנין להבי, יסב דמי של הרמב"ם אף לפי תירוצו השני של הרמב"ן, דכיון דבסוף יאסר החפץ, כשיצא לעולם ויקדים, נחשב גם עתה נדר על חפץ, אכן הרמב"ם עצמו שהסמיך את

ג. ע' בזה היטב בחידושי הנרש"ש נדרים סי' כ"ב. ובחשובות הנרצ"א סי' קס"ד, וקח"י גיטין פורים י"ח.

הרמב"ם שם בסוף הל' ל"ב ח"ל, זה ודיוטא דו בכלל נדרים הוא לא בכלל הקדשות, ע"ל. טועמו לומר שאין זו בכלל הקדשות שאמרט עליהם שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם.

[החכמה](#) [אוצר החכמה](#) [11334587](#)

דין הריני נזיר עד שלא אפטר מן העולם, דכזה עובר על ב"ת דנזירות כמבואר בגמ', לדין הרי עלי להקדיש, ודאי פ"ל כפייריטו הראשון של הרמב"ן וכמירוצם הראשון של תוס' בנדרים וכמו ש"ג ומה שכתב

סימן ה

בענין הקמת נדרים בלב

שפטים דוקא. וע"ז מביא הר"ן ראי' מיום שמעו דלא בעינן בקיום לבטא בשפטים, דאילו היה בעינן לבטא בשפטים לא היה מועיל אף אומדנא דמוכח דשמיעת הצעל, וכיון דלא בעינן לבטא בשפטים, ממילא דקיום שאינו קוטר לגדרה הוא דברים שכלב דברים צכה"ג, אבל הפרה שרצונו לחדש ולסתור את נדרה הוא דברים שכלב ואינם דברים.

ולפי"ז אי אפשר לפרש את דברי הר"ן בפשוטם, דהייט דכלא החידוש של יום שמעו לא היתה הקמה בלב מועילה משום דדברים שכלב אינם דברים, דאין דנים כאן כלל בדין דברים שכלב, שאין כאן סתירה מעשה אלא חלות וקיום מעשה, וככה"ג דברים שכלב הוא דברים, אלא שפברת הר"ן היתה דכלא הראיה מיום שמעו, לא היתה מועילה הקמה בלב, מפני שהייט אומרים שכשם שנקבלת נדרים יש דין של לבטא בשפטים, שצריך במיוחד קבלה בפה, וקבלה בלב אינה מועילה, כמו"כ בכל דבר ששייך לנדרים כמו הקמה, גם כן יש דין לבטא בשפטים וקבלה בלב לא מועילה. ולזה הביא הר"ן ראיה שפיר מיום שמעו, שלדין קיום נדרים אי"ל לשון, ורק בקבלת נדרים יש דין לבטא בשפטים ולא בקיום הנדר, ולכן שפיר מועיל אומדנא והוכחה שקיים בליבו שהנדר קיים.

אך תמהתי על דבריו הקדושים וז"ל, שאם כי הפברא עצמה נכונה, וגם יתכן לפרש כך את דברי הר"ן דכל הראיה מדין יום שמעו הוא דליכא דין לבטא בשפטים בקיום הנדר, אמנם כ"ז אינו מוכרח דנזיא משו"כ את דבריו מפשוטם, דמשמע דמדיו

בגב' נדרים ע"ט ע"א, קיים בלב, קיים, הפר בלב, אינו מופר. וכתב הר"ן וז"ל, וגראה בעיני דילפינן לה משתיקה דיום שמעו שהיא מקיימת, דטעמא מאי משום דכיון שעבר יום שמיעה ולא הפר גלי אדעתיה שהוא רוצה בקיומו של נדר, אלמא כל שכלבו לקיימו כגוי, אלא דיהיב ליה רחמנא כל ההיא יומא להפרה, משום דעד דערצא שמשא לא מוכח מידי שיהא רוצה לקיים, דדילמא בחר הכי מפר לה כיון דבחר דעסיה בלחוד אוליקן, ומיעה דכל שקיים בלב קיים לאלתר דהוא ליה כאילו עבר יום שמיעה, עכ"ל.

והקשה הגרע"א זי"ע בגליון הש"ס וז"ל, ק"ל הא קיי"ל דאף דדברים שכלב לא הוא דברים, מ"מ היכא דמוכח וגלוי לכל הוא דברים, כההיא דמגורסת וכדומה, אי"כ מאי ראייה, דבסתק כל יום השמיעה דאט דנין דמוכח שהוא רוצה בקיומו של נדר וגלוי לנו כוונתו מש"ה הוא קיום, אבל בקיים בליבו שאינו גלוי לכל הוא בכל דברים שכלב דלא מהני, וע"ג, עכ"ל.

וראיתי בספרו של מאור ישראל הגרע"ע גרודאסקי זי"ל בשו"ת אחיעזר יו"ד סי' י"ט סק"ג שתייב את קושית הגרע"א, ע"פ דברי הרשב"א המפורסמים בקידושין מ"ט ע"ב, שכתב שבדברים שאין לריבים דוקא ביטוי שפטים מהני דברים שכלב, באופן שאינו קוטר מעשה או דיבור. ולפי"ז מבאר האחיעזר דהוי הנידון בקיום הצעל שמקיים נדרי אשתו אי בעינן כי לבטא בשפטים כמו בכל חלות נדר, וגמר בליבו לא מהני, דלפי"ז בקיום הצעל בעינן ביטוי